

Adverbiální určení v písemném projevu pokročilých vysokoškolských studentů angličtiny

Adverbials in Advanced Czech University Students' Writing in English

Silvie Válková a Jana Kořínková

Abstrakt: Příspěvek představuje výsledky kvantitativního výzkumu, který se zaměřuje na výskyt, typ a strukturu adverbiálního určení v textech psaných českými vysokoškolskými studenty v angličtině na pokročilé úrovni. V teoretické části je uvedena charakteristika a klasifikace adverbiálního určení z pohledu anglických a českých mluvnic. Teoretický rámec umožnil vytvoření sady parametrů, které byly použity při následné analýze korpusu. V praktické části příspěvku jsou sledované parametry porovnány z hlediska frekvence výskytu v textech psaných českými studenty a ve srovnatelných textech psaných rodilými mluvčími s cílem identifikovat oblasti, v nichž dochází k největším odlišnostem.

Klíčová slova: adverbiální určení, kvantitativní analýza, písemný projev, pokročilí mluvčí angličtiny

Abstract: The contribution presents the results of the quantitative research aimed at the incidence, type and structure of adverbials in texts written by advanced Czech university students of English. The theoretical part presents characteristics and classifications of adverbials in major English and Czech grammar books, leading to the selection of parameters for the analysis of our corpus. In the practical part, the usage of various types of adverbials in the Czech students' texts is compared with the usage of adverbials in similar texts written by native speakers with the aim to determine whether or not there are significant differences.

Key words: adverbials, quantitative analysis, writing, advanced learners of English

1 Úvod

V tomto příspěvku představujeme výsledky další z několika dílčích analýz, které jsou součástí několikaletého kvantitativního výzkumu zaměřeného na vybrané aspekty písemného projevu českých vysokoškolských studentů angličtiny. Již od roku 2012 shromažďujeme a zkoumáme písemné práce studentů bakalářského studijního programu Anglický jazyk se zaměřením na vzdělávání na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Tito studenti mají na konci svého studia dosáhnout minimálně úrovně C1, nicméně podle našich zjištění jejich písemný jazykový projev obsahuje systémové kvantitativní chyby, které jej v některých případech markantně odlišují od autentického projevu rodilých uživatelů angličtiny. Naším cílem je tyto systémové kvantitativní chyby identifikovat a přispět tím jak k systematičtějšímu a efektivnějšímu rozvoji lingvistické kompetence studentů, tak k celkovému zkvalitnění jazykové výuky.

2 Adverbiální určení v pojetí anglických gramatik

Adverbiální určení (dále AU) bývá v angličtině charakterizováno jako větný člen, který rozvíjí především sloveso; dále modifikuje adjektivum, adverbium nebo vedlejší větu. AU může také modifikovat obsah celého větného celku. V pojetí anglické gramatické tradice je AU, stejně jako jiné větné členy, pojímáno různými autory různě a situace s jeho klasifikací je velmi nepřehledná. Ve svém předchozím výzkumu jsme porovnávaly vybrané syntaktické jevy v pojetí čtyř významných mluvnic anglického jazyka, které se staly teoretickým východiskem pro parametry našeho praktického výzkumu. Stejně zdroje jsme zvolily i pro svůj současný výzkum AU: Quirk a Greenbaum (1990) – dále v textu označeno z praktických důvodů jako Quirk; Carter a McCarthy (2006) – dále jako Carter; Biber, Conrad a Leech (2002) – dále jako Biber; Huddleston a Pullum (2005) – dále jako Huddleston. Své zastoupení tedy má jak klasický, preskriptivní pohled (např. Quirk), tak novější, deskriptivní přístup k popisu gramatiky, založený na korpusových datech (např. Biber).

První neshoda mezi autory gramatik se objevuje již u samotného pojmenování tohoto větného členu. Zatímco u autorů Quirk a Biber se používá termín *adverbial*, u autorů Carter a Huddleston je to *adjunct* (tento termín se u Quirka objevuje jako označení jedné ze čtyř gramatických funkcí AU). Pokud jde o postavení tohoto větného členu ve větě, v porovnání s jinými členy je do značné míry variabilní, i když pro jednotlivé typy je určitá z možných pozic základní. Jak uvádí Biber (2002), finální pozice AU je nejběžnější, zhruba třikrát běžnější než pozice mediální a čtyřikrát běžnější než pozice iniciální (s. 358).

Formálně se AU realizuje pomocí frází – adverbiální, nominální a předložkové nebo pomocí vedlejších vět – se slovesným tvarem finitním, infinitním nebo bez slovesa. Toto členění není opět u všech autorů stejné, např. Biber uvádí jako zvláštní typ jednoslovné adverbium a vedlejší věty bez slovesa uvádí ve skupině vět se slovesem infinitním, nikoli jako samostatný typ vedlejší věty. V pojetí Cartera mohou fráze vyjadřovat pouze typ AU, který je začleněn do větné stavby, tento typ AU ale podle něj nemůže být vyjádřen vedlejší větou.

Nejmenší shoda mezi autory panuje v oblasti významu či sémantických tříd AU. Zatímco některé mluvnice uvádějí uzavřené seznamy sémantických tříd o určitém počtu členů (Quirk), jiné sice uvádějí seznamy, ale zároveň připouštějí možnost překrývání významů (Carter). Někteří autoři tvrdí, že není možné stanovit, kolik možných významů mohou AU mít, jejich klasifikace je tedy otevřená a hranice mezi jednotlivými významy nejsou jasné (Huddleston). Při pokusu o porovnání klasifikace AU podle jednotlivých autorů jsme narazily na problém s terminologií, která v mnoha případech nekoresponduje z hlediska konceptů, tj. stejný termín může označovat různé koncepty, naopak totožný koncept může být označen různými termíny.

Tuto komplikovanou situaci ilustruje Tabulka 1, v níž uvádíme přehled sémantických tříd AU podle všech výše uvedených zdrojů. Základem je klasifikace podle Quirka, k níž jsme se pokusily přiřadit třídy ostatních autorů, přičemž jsme vycházely především z příkladů, které byly u jednotlivých tříd uváděny, nevycházely jsme tedy primárně z terminologie. Názvy jednotlivých tříd ponecháváme v angličtině, protože pro mnohé kategorie neexistuje odpovídající, obecně přijatá česká terminologie.

3 Adverbiální určení v pojetí českých gramatik

Také české gramatiky používají pro klasifikaci AU zčásti rozdílnou terminologii, celkové pojetí tohoto větného členu je však méně diverzifikované. Shodně rozlišují dva základní typy – AU, které je vzhledem k základové větné struktuře nutným doplněním a AU, které není nutným doplněním, pouze větnou strukturu dále rozvíjí. Příkladem prvního typu je AU ve větě *Chová se **nevhodně***, příkladem druhého typu je *Mluví **nevhodně***. V *Mluvnici češtiny 3* (1987) se tyto dva typy označují jako základový (komplement) nebo nezákladový (suplement), v *Příruční mluvnici češtiny* (1995) se mluví o AU valenčním a nevalenčním. V nejnovější *Mluvnici současné češtiny 2* (2014), která popisuje syntax češtiny na základě anotovaného korpusu a jejímž teoretickým základem je funkční generativní popis, označuje AU prvního typu jako aktanty, AU druhého typu jako volná doplnění.

Pokud jde o slovosled a pozici AU ve větě, v porovnání s angličtinou, kde je slovosled především prostředek roviny gramatické, tj. postavení slova ve větě je formálním signálem jeho syntaktické funkce, je v češtině naopak gramatická funkce slovosledu druhotná (Dušková, 2012, s. 528). Za primární činitel určující český slovosled je od dob Mathesia považováno aktuální členění větné (Panevová, 2014, s. 209). Jak už bylo uvedeno výše (část 2), je adverbiální určení v angličtině nejběžnější na konci věty, v češtině se však může jeho postavení lišit (např. časová a místní určení stojí v angličtině na konci věty, zatímco v češtině stojí na začátku nebo za slovesem (Dušková, 2012, s. 529).

Formálně, jak je uvedeno v *Příruční mluvnici češtiny* (1995), se v pozici AU mohou objevovat následující výrazy:

- adverbia
- nominální fráze
- vedlejší věty

V porovnání s angličtinou chybí formální odlišení adverbiální a předložkové fráze (v češtině je předložka součástí pádu podstatného jména), u vedlejších vět se nerozlišuje v češtině slovesný tvar finitní a infinitní či vedlejší věty bez slovesa.

Tab. 1: *Srovnání sémantické klasifikace AU podle vybraných anglických gramatik*

Quirk	Carter	Biber	Huddleston
Adjuncts			
space (position, direction, goal, source, distance)	place	place (distance, direction, position)	place
time (position, duration of forward span, duration of backward span, frequency, relationship between one time and another)	time duration definite frequency indefinite frequency	time (point in time, duration, frequency, time relationship)	time duration frequency
process (manner, means, instrument, agency)	manner	process (manner, means, instrument, agent)	manner
respect			
contingency (cause, reason, purpose, result, condition, concession) contrast	reason purpose condition concession reason purpose result contrast	contingency (cause/reason, purpose, concession, condition, result)	purpose result condition concession
exception			
similarity and comparison	comparison		
proportion		proportion	
preference		preference	
		supplement	
		recipient	
modality (emphasis, approximation, restriction)	modal	addition/restriction	
degree (amplification, diminution)	degree and intensity	degree (extent – amplifier, diminisher)	degree
Subjuncts			
wide orientation (viewpoint, courtesy)	viewpoint		
narrow orientation (item, emphasize, intensifiers, focusing)	focusing evaluative		
Disjuncts			
style	viewpoint		
content	evaluative		
comment	comment		
Conjuncts	linking	linking	
listing (enumerative, additive)		enumeration addition	
summative		summation	
appositive		apposition	
resultive		result/inference	
inferential			
contrastive (reformulatory and replacive, antithetic, concessive)		contrast/concession	
transitional (discoursal, temporal)		transition	

Na základě významu se v téže mluvnici v češtině rozlišují následující typy AU (1995, s. 439–486):

- místa
- času
- způsobu
- míry a intenzity
- prostředku v širokém smyslu
- původu/původce
- zřetele
- průvodních okolností
- příčinná v širokém smyslu

Ani v českých mluvnicích není v pohledu na AU úplná shoda, rozdíly však nejsou nijak zásadní v porovnání s pojetím různých autorů v anglických gramatikách. Vymezením a klasifikací AU v českých gramatikách jsme si chtěly ověřit, jak dalece se liší charakteristické rysy AU v obou jazycích a v jaké oblasti by bylo možné z hlediska odlišného pojetí očekávat u českých studentů negativní přenos z mateřského jazyka při používání AU v angličtině.

4 Kritéria pro práci s korpusem

Z výše uvedených přístupů a různých pohledů na klasifikaci AU v různých gramatikách bylo pro práci s korpusem nutno zvolit parametry, které budeme sledovat. Vzhledem k velké nejednotnosti přístupu k začlenění AU do základové větné struktury (zejména v anglických, mluvnicích) jsme se rozhodly tento parametr v korpusu nesledovat. Na menším vzorku korpusu jsme nejprve ověřily relevantnost parametrů různých typů pozice, formy a významu AU a pro kvantitativní analýzu textů jsme zvolily následující sadu parametrů (příklady vybíráme přímo z korpusu):

Pozice AU:

- pozice v premodifikaci adjektiva (*I was **so** tired.*)
- iniciální (***Unfortunately**, that was not the end of it.*)
- mediální, tj. před plnovýznamovým slovesem (*He **finally** fell asleep.*)
- finální, tj. za plnovýznamovým slovesem (*I studied **thoroughly**.*)

Forma AU:

- jednoslovná forma (všechny výše uvedené příklady)
- fráze

- adverbialní (*I arrived **sometimes around 7pm.***)
- nominální (***Yesterday afternoon** I was asked to babysit for the Thomases.*)
- předložková (*I hurried **to his room.***)
- vedlejší věta
 - se slovesem finitním (***When I finished,** I decided to relax a bit.*)
 - se slovesem infinitivním (*Tamara came **saying she was sleepy.***)
 - bez slovesa (***While in my last year at uni** I was trying to earn a little extra money and decided to post ads online for babysitting services in my local area.*)

Význam AU (pouze u frází a vedlejších vět):

- čas (*I left her alone **for a minute.***)
- místo (*I hurried **to his room.***)
- způsob (*He fell back to sleep **quickly.***)
- příčina (*I was happy **because I was promised some money.***)
- účel (*I brought him to the living room **so we could play.***)
- podmínka (***If I had known that,** I would never have accepted such an offer.*)
- důsledek (*I had never changed a diaper before **so it was a bit tricky.***)
- srovnání (*It took longer **than I expected.***)
- přípustka (***Although I was paid in the end,** it was too little.*)
- průvodní okolnosti (*They were already in their beds, **sleeping.***)

5 Charakteristika korpusu a celková frekvence výskytu adverbialního určení

Analýzovaný korpus sestával z 50 textů, z nichž 25 vytvořili rodilí mluvčí angličtiny (dále NES) a zbývajících 25 pokročilí studenti anglického jazyka s deklarovanou úrovní ovládání angličtiny C1 (dále CES). Jednotlivé texty byly stylově a žánrově takřka identické, jednalo se o neformální vyprávění o negativních osobních zážitcích. Žánr vyprávění jsme zvolily pro jeho dynamický verbální charakter, který přirozeně umožňuje hojné využití AU upřesňujícího právě okolnosti slovesného děje. Rozsah jednotlivých textů se pohyboval mezi 320 a 490 slovy, přičemž celkový rozsah souboru NES byl 8 676 slov a souboru CES 8 836 slov. Texty CES byly zápočtovými pracemi studentů 2. ročníku bakalářského oboru Angličtina se zaměřením na vzdělání Pedagogické fakulty Univerzity Palackého, texty NES byly získány z tematicky relevantních internetových stránek (viz Reference), na nichž rodilí mluvčí sdíleli své příběhy s hlídáním dětí a ze setkání s nadpřirozenem.

AU se v souboru CES vyskytovalo v průměru častěji než v souboru NES, vyšší byla také jeho minimální a maximální četnost v jednotlivých textech CES. Nejčastěji se

vyskytující formou AU byla fráze, nejméně častou pak vedlejší věta. Tabulka 2 níže podává přehledné základní údaje.

Tab. 2: Základní údaje o výskytu AU v korpusu

	NES	CES
AU/1000 slov souboru	101	119
Minimální četnost AU v jednom textu/1000 slov	71	85
Maximální četnost AU v jednom textu/1000 slov	141	153
Jednoslovné AU/1000 slov	33,4	40,4
AU ve formě fráze/1000 slov	47,8	48,3
AU ve formě vedlejší věty/1000 slov	19,4	29,5

5.1 Jednoslovné adverbialní určení

Jak ukazuje Tabulka 2, četnost jednoslovných AU byla v CES vyšší než v NES. Jejich podíl na celkovém množství AU byl však v obou souborech textů takřka shodný: v CES tvořila jednoslovná AU přibližně 34 % všech AU v souboru, v NES 33 %. V dalším kroku analýzy jsme se zaměřily na výskyt jednoslovných AU ve čtyřech různých syntaktických pozicích: v pozici adjektivní premodifikace a v iniciální, mediální a finální pozici verbální či větné modifikace. Ve všech pozicích, kromě poslední zmiňované, byla jednoslovná AU četnější v souboru CES než v souboru NES.

V pozici adjektivní premodifikace se jednoslovná AU vyskytovala nejméně často v obou souborech. V textech CES byla tato pozice více než dvakrát četnější než v NES, jednotlivá adverbia se však u českých studentů častěji opakovala. Celkově jsme v této pozici zaznamenaly 29 různých adverbíí, v CES 21 různých výrazů celkem 49krát, v NES 16 různých výrazů použitých celkem 23krát. Čeští uživatelé angličtiny hojně preferovali významově obecná adverbia a kvantifikátory typu *very* (v CES použito 11x, v NES pouze jednou), *so*, *too*, *really*, *much*, *only*, *quite* a *rather*, v textech rodilých mluvčích byla častěji zastoupena významově specifičtější adverbia jako *particularly*, *properly*, *utterly*, *previously*, *vaguely*, *physically* apod.

Vyšší četnost a menší pestrost jednoslovných AU v souboru CES se projevila také v *iniciální pozici* ve větě, jež byla v obou souborech pro jednoslovná AU druhou nejčetnější pozicí. Zde jsme zaznamenaly celkem 43 různých adverbialních výrazů, přičemž v CES bylo použito 26 různých výrazů celkem 105krát a v NES 33 různých výrazů celkem 77krát. V obou souborech se v této pozici nejčastěji vyskytovala adverbia *then* (v CES 30krát, v NES 16krát) a *so* (v CES 10krát, v NES 11krát). Čeští studenti opakovaně používali také výrazy *unfortunately*, *fortunately* a *luckily*, zatímco v textech rodilých mluvčích opět figurovala rozmanitá adverbia, která v CES zcela chyběla, například *now*, *next*, *probably*, *eventually* a *still*.

Mediální pozice jednoslovného AU je preferována především českými uživateli angličtiny, u rodilých mluvčích figurovala jako druhá nejméně obsazovaná pozice. V této pozici jsme zaznamenaly celkem 59 různých adverbíí, v souboru CES bylo 37 různých výrazů použito celkem 116krát, v souboru NES 35 různých výrazů celkem 62krát. Nejfrekventovanějším adverbem v této pozici bylo u českých studentů *already* (použito 22krát, v NES pouze 3krát). V souboru CES se dále opakovaly výrazy *never, finally, just, immediately, also* a *always*, v souboru NES se čteněji vyskytovala pouze adverbia *never, just* a *eventually*, přičemž jsme opět zaznamenaly řadu pokročilejších specifických výrazů, jež se v textech českých studentů nevyskytly, např. *adequately, allegedly, brutally, firmly, hastily, specifically, reflexively* apod.

Finální pozice jednoslovného AU byla u rodilých uživatelů angličtiny nejčastěji obsazovanou syntaktickou pozicí. Celkově se v této pozici vyskytlo celkem 65 různých výrazů, v souboru CES 34 adverbíí celkem 91krát, v souboru NES 41 různých adverbíí celkem 96krát. V obou souborech se v této pozici nejčastěji objevovaly výrazy *again, there* a *home*. U českých studentů se opět čteněji opakovalo adverbium *already* a také výrazy *immediately* a *soon*, u rodilých mluvčích jsme i v této syntaktické pozici zaznamenaly pestrou řadu výrazů absentujících v souboru CES, např. *recently, mockingly, obviously, calmly, elsewhere, overnight* apod.

Můžeme tedy říci, že jednoslovná AU použili čeští pokročilí studenti angličtiny častěji než rodilí mluvčí, a to ve všech syntaktických pozicích kromě pozice finální. Repertoár jednoslovných AU je v souboru CES ve všech pozicích méně pestrý. Dle internetového slovníku *Cambridge Dictionary*, který udává u lexikálních jednotek úroveň Společného evropského rámce pro jazyky, na níž si studenti obvykle danou lexikální jednotku osvojují, lze také doložit, že převážná většina jednoslovných AU zaznamenaných v textech českých studentů bývá osvojována na úrovních A1–B1, zatímco v textech rodilých mluvčích se čteněji vyskytovala adverbia osvojovaná na pokročilejších úrovních B2 a C1.

5.2 Adverbiální určení ve formě fráze

AU může být ve větě vyjádřeno také adverbiální, nominální či předložkovou frází v iniciální či finální syntaktické pozici. U AU ve formě fráze jsme kromě četnosti výskytu zaznamenávaly také sémantický typ, tj. AU místa, času, způsobu apod. Nejfrekventovanějším typem AU ve formě fráze se ukázala být fráze předložková, fráze nominální a adverbiální byly v obou souborech textů zastoupeny výrazně méně často.

AU ve formě adverbiální fráze se v souboru CES vyskytlo 27krát, z toho 20krát ve finální syntaktické pozici. V souboru NES jsme tento typ fráze zaznamenaly 19krát, z toho 16krát ve finální pozici. V obou souborech byly zastoupeny adverbiální fráze časové, místní a způsobové. Nominální frází v pozici AU jsme zaznamenaly

v textech rodilých mluvčích o něco častěji než v CES, celkem 43krát, z toho 24krát ve finální syntaktické pozici. U českých studentů byla stejně frekventovaná jako fráze adverbialní, vyskytla se 26krát, z toho však pouze 10krát ve finální pozici. Po stránce významové byla opět zastoupena většinou AU času, ovšem zatímco v NES je vidíme častěji v pozici finální, v souboru CES čteněji figurovala v pozici iniciální. AU místa a způsobu ve formě nominální fráze bylo v obou souborech zastoupeno pouze ojediněle, další sémantické typy se nevyskytly vůbec.

AU ve formě předložkové fráze se ukázalo být vůbec nejčastější formou AU v obou souborech textů, navíc se v nich vyskytlo takřka stejně často, v NES 307krát a v CES 304krát. Nejčastěji zastoupenou sémantickou kategorií bylo v případech předložkových frází AU místa ve finální syntaktické pozici, kam ho však mnohem častěji umístili rodilí mluvčí (217krát) než čeští studenti (pouze 141krát). Druhým nejčastějším sémantickým typem bylo v souboru NES AU času, taktéž ve finální pozici, kde se vyskytlo 59krát (v CES 44krát). AU času v iniciální pozici použili čeští studenti častěji než v pozici finální, a to celkem 58krát (rodilí mluvčí pouze 14krát). Všechny ostatní sémantické typy a pozice AU byly častěji obsazeny v souboru CES. AU způsobu ve finální pozici 28krát (v NES 12krát), AU účelu ve finální pozici 23krát (v NES vůbec), AU důvodu ve finální pozici 6krát (v NES 5krát). V CES se ojediněle objevila také AU výsledku, místa a způsobu v iniciální pozici. V souboru NES tedy výrazně převažovala AU místa a času ve finální pozici, přičemž čeští studenti častěji než rodilí mluvčí obsazovali pozici iniciální, a také použili více sémantických typů AU než rodilí uživatelé angličtiny.

5.3 Adverbialní určení ve formě vedlejší věty

AU ve formě vedlejší věty bylo požitó v souboru CES téměř stejně často jako AU ve formě předložkové fráze, a to celkem 265krát. V souboru NES byla jeho frekvence nižší, zaznamenaly jsme celkem 146 použití. V souboru CES se vyskytlo celkem 195 příslovečných vedlejších vět s finitním slovesem, z toho 111 ve finální pozici. V souboru NES se vyskytlo pouze 99 finitních adverbialních vět, naprostá většina (74) opět ve finální pozici. Sémanticky nejfrekventovanější byly vedlejší věty časové (100krát v CES, 56krát v NES), ovšem s tím rozdílem, že rodilí mluvčí použili tyto věty častěji ve finální pozici (38krát), zatímco čeští uživatelé angličtiny spíše v pozici iniciální (65krát). Méně často byly zastoupeny vedlejší věty důvodové (v CES 36krát, v NES 14krát), přípustkové (v CES 7krát, v NES 5krát), podmínkové (v CES 4krát, v NES 3krát) a způsobové (v CES 4krát, v NES 6krát).

Frekvence příslovečné vedlejší věty s infinitním slovesem byla v obou souborech dle očekávání nižší, v CES se vyskytla 60krát (z toho 41krát ve finální pozici), v NES 47krát (z toho 45krát ve finální pozici). Čeští studenti tedy opět použili větší podíl tohoto typu vět v iniciální pozici (celkem 19, rodilí mluvčí jen 2). Dle sémantického typu byly v NES zastoupeny nejčastěji infinitní věty účelové, v CES neurčité věty průvodních okolností. Méně často jsme v obou souborech zazname-

naly infinitní věty důvodové a časové. Podle druhu infinitního slovesného tvaru byly v obou souborech nejméně četné věty s minulým příčestím, věty s příčestím přítomným byly frekventovanější v souboru CES, věty s infinitivem naopak v souboru NES. Vedlejší adverbialní větu bez slovesa jsme v NES zaznamenaly 4krát, v CES se nevyskytla vůbec.

6 Shrnutí kvantitativní analýzy

Následující Tabulka 3 v prvním sloupci přehledně řadí sledované formy AU od nejfrekventovanější po nejméně frekventovanou v souboru NES. Druhý sloupec udává četnost stejné formy AU v souboru CES a třetí sloupec procentuální rozdíl v četnosti dané formy v CES vzhledem k NES.

Tab. 3: Srovnání výskytu různých forem AU v obou souborech

Typ AU	NES/1000 slov textu	CES/1000 slov textu	Rozdíl v CES
1. Předložková fráze ve finální pozici	33,6	27,6	−18 %
2. Jednoslovné adverbium ve finální pozici	10,2	10,3	+1 %
3. Jednoslovné adverbium v iniciální pozici	8,9	11,9	+34 %
4. Finitní vedlejší věta ve finální pozici	8,5	12,6	+48 %
5. Jednoslovné adverbium v mediální pozici	7,1	13,1	+85 %
6. Infinitní vedlejší věta ve finální pozici	5,2	4,6	−18 %
7. Finitní vedlejší věta v iniciální pozici	2,9	9,5	+228 %
8. Nominální fráze ve finální pozici	2,8	1,1	−61 %
9. Adverbium v adjektivní premodifikaci	2,6	5,5	+112 %
10. Nominální fráze v iniciální pozici	2,2	1,8	−18 %
11. Adverbialní fráze ve finální pozici	1,8	2,3	+28 %
12. Předložková fráze v iniciální pozici	1,6	6,8	+325 %
13. Infinitní vedlejší věta v iniciální pozici	0,6	2,2	+267 %
14. Vedlejší věta bez slovesa v iniciální pozici	0,5	0,0	−100 %
15. Adverbialní fráze v iniciální pozici	0,3	0,8	+167 %

Z Tabulky 3 je jasné patrné, že čeští studenti angličtiny použili 10 z 15 sledovaných forem AU častěji než rodilí mluvčí. Nejvýraznější rozdíl vidíme u předložkové fráze a finitní i infinitní vedlejší věty v iniciální pozici, adverbialní fráze v iniciální pozici a u jednoslovného adverbia v adjektivní premodifikaci. Méně frekventované byly v souboru CES pouze nominální fráze v iniciální a finální pozici, předložková fráze ve finální pozici, infinitní vedlejší věta ve finální pozici a vedlejší věta bez slovesa v pozici iniciální.

7 Kvalitativní aspekt používání adverbialního určení v souboru CES

Kromě kvantitativních rozdílů v užívání různých typů AU jsme v souboru CES zaznamenaly také řadu kvalitativních nedostatků, tj. jazykových chyb různého typu. Níže uvádíme příklady nejčastějších nedostatků.

7.1 Chybná forma AU

Unfortunately, I turned the TV on too loudly, which woke him up instantly.

They have three kids, Justin, Tamara and lastly Martin.

They paid me some money, which, according to me, was not enough.

7.2 Chybná předložka v předložkové frázi

I looked on my watches. She was staring at me at the hall. The boy was all covered by chocolate.

7.3 Chybný slovesný tvar ve vedlejší adverbialní větě

I had to clean everything up until Thomases return.

As I cleaned up the room, I heard a cry.

Expected there will be enough time to study, I took it up for two hours.

Having told children were asleep, I was sitting in a living room and cheerfully studying for my test.

7.4 Chybný/diskutabilní slovosled

I later got a little tired.

He is still a baby so I was prepared that he won't last the whole night sleeping.

No sooner started I watching TV again, than another child woke up.

I later got a little tired of all that reading after a few hours and decided to watch some TV for a little moment.

7.5 Chybná interpunkce

Even though, this did not take me more than a minute, Tamara managed to spill shampoo all over the floor.

Although, it could not last more than one minute, it was still enough to wake him up.

8 Závěr

Na základě našeho kvantitativního šetření jsme zjistily, že rozdíly v používání AU mezi českými pokročilými mluvčími angličtiny a rodilými mluvčími opravdu existují. Patří k nim celková vyšší četnost AU, menší variabilita adverbiálních výrazů, rozdílná četnost jednotlivých forem AU a především rozdílná syntaktická pozice AU u českých studentů.

Celková vyšší četnost AU u českých studentů by mohla být dána negativním transferem z mateřského jazyka, tj. verbálním charakterem češtiny v porovnání s nominálním charakterem angličtiny, což již před víc jak stoletím popsal Mathesius (1913). Sloveso je v češtině nositelem jak gramatického, tak lexikálního významu, tudíž bývá častěji rozvíjeno. Naopak v angličtině jsou tyto dvě funkce rozděleny – sloveso je nositelem gramatického významu, zatímco význam lexikální je spojován s podstatným jménem; rozvinutější je tedy v angličtině nominální fráze. Již v jedné z našich předchozích kvantitativních analýz (Válková & Kořínková, 2015) jsme prokázaly, že nominální fráze jsou v písemném projevu českých studentů méně četné, studenti se tedy vyjadřují převážně verbálně a častější výskyt větného členu rozvíjejícího verbální frázi je tedy logickým důsledkem.

Menší variabilita a volba adverbií z nižších úrovní znalosti angličtiny v textech českých studentů je zřejmě dána méně rozvinutou slovní zásobou.

Při analýze četnosti jednotlivých forem AU jsme zaznamenaly výraznější rozdíl pouze u vedlejších vět, který je dán především vyšším výskytem vedlejších vět s finitním slovesem. To opět odpovídá naší dřívější analýze týkající se syntaktické složitosti studentských textů (Kořínková & Válková, 2013), v níž jsme zjistily, že čeští studenti obecně používají finitní slovesné tvary častěji než rodilí mluvčí angličtiny, a to ve všech typech vedlejších vět.

Rozdíly v četnosti syntaktických pozic AU mohou být dány rozdílnými slovoslednými konvencemi v angličtině a češtině. Preference finální pozice rodilými mluvčími odpovídá typickému anglickému slovosledu (viz část 2 – Biber), zatímco u českých studentů je preference iniciální pozice (hlavně u AU času a místa) pravděpodobně ovlivněna transferem z mateřského jazyka (viz část 3).

Výsledky stávající dílčí analýzy písemného projevu pokročilých student angličtiny lze promítnout do výuky několika způsoby. Studenti mohou být vedeni k práci s korpusy anglického a českého jazyka, kde mohou v autentických textech vyhledávat a porovnávat různé formy a pozice AU, sledovat rozdílné používání interpunkce apod. Zároveň s tím mohou pracovat s cíleně vytvořenými cvičeními, jež mohou zahrnovat např. zpětný překlad z češtiny do angličtiny, cvičení na slovosled, nominalizaci, větnou kondenzaci a různé formy práce s chybou. Nedílnou součástí by měl být systematický rozvoj pokročilých lexikálních a gramatických prostředků.

V budoucnu plánujeme publikovat všechny své dílčí kvantitativní analýzy v podobě příručky doplněné o praktické aktivity, která se může stát cenným materiálem a inspirací pro učitele českých pokročilých mluvčích anglického jazyka.

Reference

- Babysitting Stories That Are Straight Out Of A Horror Film. (2017). Retrieved from <http://www.minq.com/lifestyle/1641502/29-babysitting-stories-that-are-straight-out-of-a-horror-film/>
- BIBER, D., CONRAD, S., & LEECH G. (2002). *Student Grammar of Spoken and Written English*. Harlow: Longman.
- Cambridge Dictionary [online]. 2017 [vid. 25. 2. 2017]. Dostupné z: <http://dictionary.cambridge.org/>
- CARTER, R., & MCCARTHY, M. (2006). *Cambridge Grammar of English. A Comprehensive Guide*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Creepiest Things That Happened To Baby Sitters Who Were Left Alone With Kids. (2017). Retrieved from <https://radbeaver.com/creepiest-things-happened-baby-sitters-left-alone-kids/>
- Disturbing Stories Involving Babysitting. (2015). Retrieved from <https://listverse.com/2015/05/23/10-disturbing-stories-involving-babysitting/>
- DUŠKOVÁ, L. (2012). *Mluvnice současné angličtiny na pozadí češtiny*. Praha: Academia.
- GENTILE, L. (2017). 16 Babysitting Horror Stories, As Told By Babysitters. Retrieved from <http://www.thethings.com/16-babysitting-horror-stories-as-told-by-babysitters/>
- GREENBAUM, S., & QUIRK, R. (1990). *A Student's Grammar of the English Language*. Harlow: Longman.
- HUDDLESTON, R., & PULLUM, G. (2005). *A Student's Introduction to English Grammar*. Cambridge: Cambridge University Press.
- HLAVSA, Z., GREPL, M., & DANEŠ, F. (1987). *Mluvnice češtiny 3*. Praha: Academia.
- MATHESIUŠ, V. (1913). O nominálních tendencích v slovesné predikaci novoanglické. In *Sborník filologický*, vol 4. (s. 325–339). Praha: III. Třída České akademie věd a umění.
- KARLÍK, P., NEKULA, M., & RUŠÍNOVÁ, Z. (Ed.) (1995). *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidových novin.
- KOŘÍNKOVÁ, J., & VÁLKOVÁ, S. (2013) Syntactic Complexity in Advanced Students' Writing. *Journal of Interdisciplinary Philology*, 4(2), 45–52.
- PANEVOVÁ, J. A KOL. (2014). *Mluvnice současné češtiny 2. Syntax češtiny na základě anotovaného korpusu*. Praha: Karolinum.
- STOCKTON, C. (2017). 50 Grisly, True Stories That Will Scare The Crap Out Of You. Retrieved January 10, 2017, from <https://thoughtcatalog.com/christine-stockton/2013/11/50-of-peoples-most-terrifying-true-stories/4/>
- VÁLKOVÁ, S., & KOŘÍNKOVÁ, J. (2015). The Complex Noun Phrase in Advanced Students' Writing. In BELL, G. J., & NEMČOKOVÁ, K. (eds.) *From Theory to Practice 2014. Proceedings of the Sixth International Conference on Anglophone Studies* (s. 77–86). Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně.

Autorky

Mgr. Jana Kořínková, Ph.D., e-mail: jana.korinkova@upol.cz, Ústav cizích jazyků Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.

Autorka vyučuje na anglické sekci Ústavu cizích jazyků Pedagogické fakulty Univerzity Palackého vybrané lingvistické disciplíny (fonetiku a fonologii, úvod do studia anglického jazyka) a praktické jazykové dovednosti (ústní a písemný jazykový projev, procvičování výslovnosti). Ve svém výzkumu se zabývá především projekty zaměřenými na vyšší efektivitu výuky pokročilých mluvčích angličtiny.

Mgr. Silvie Válková, Ph.D., e-mail: silvie.valkova@upol.cz, Centrum jazykového vzdělávání Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.

Autorka působí jako odborná asistentka v Centru jazykového vzdělávání Filozofické fakulty Univerzity Palackého. Ve výuce se specializuje na obecnou, akademickou a odbornou angličtinu a kurzy gramatiky. Ve své výzkumné činnosti se zabývá pragmatikou a sociolingvistikou (oblast zdvořilosti) a také oblastí jazykového vzdělávání, zejména efektivní výukou pokročilých studentů. Je autorkou dvou monografií: *Politeness as a Communicative Strategy and Language Manifestation a Regulating Discourse: Compliments and Discourse Signposts (English-Czech Interface)*.